

ERGENLERİ ANLAMAK
VE
ERGENLERE DESTEKLEYİCİ REHBERLİK

Necla KOYTAK

İnsan olarak dünyaya gelmekle yetişkin bir fert olarak insanlık alemine katılmak arasında uzun bir yol var. Bu yol ancak eğitimle kat edilebiliyor. Bu anlamda eğitimin asıl amacı insanda sağlıklı şahsiyet, sağlam karakter, ve yeryüzünün halifesine yaraşır nitelikler içeren etkin bir kimlik oluşumu sağlamaktır.

İnsanda hedeflenen davranışları geliştirmeye yönelik görev üstlenmen; şahsiyet, karakter ve kimlik gibi temel davranış özelliklerinin oluşmasında sorumluluk taşıyan kişiler yani ana babalar ve öğretmenler insan mühendisleridir. Bu yüzden onlar genel olarak insanların niçin “şöyle” ya da “böyle” davrandıklarını, ne hissettiklerini anlamak zorundalar.

Çünkü insan ruhu ve yaradılışının mahiyetini gelişiminin özelliklerini bildiğimiz zaman, insanın çok boyutlu varlık yapısıyla uyuşan, onunla çatışmayan bir hareket, aksiyon ve düşünce sistemi kurabiliriz. Ancak böylece nesilleri, fıtratı yaralamadan, şahsiyet ve karakterin özünü teşkil eden insani cevherin bütünüyle ortaya çıkmasına önayak olan doğru bir yöntemle yetiştirme imkanı elde edebiliriz.

Gelişim psikolojisi, döllenmeden ölüme kadar, yaşa bağlı olarak davranış değişimlerini inceler.

Açıkça ortadadır ki eğitim, metod, tedbir ve programları gelişme seyrine ayak uydurmalıdır. Eğer gelişme ve eğitim bir paralellik içinde kaynaştırılabilirse hem sağlıklı bir gelişme temin edilebileceğini hem de eğitimin sarf ettiği gayretleri insan tabiatının da destekleyip beklenen sonucun gerçekleşmesine fırsat vereceğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bu çerçevede, ergenlik dönemindeki çocuklarımızın gelişmesine doğru rehberlik etmek, eğitim ve öğretimin başarısını güvence altına almak için atacağımız ilk adım da kuşku yok ki o dönemin özelliklerini anlamak olacaktır.

Ergenlik dönemi tüm gelişim süreçlerinde kritik dönem niteliği taşır. Hızlı bir değişimin ve kırılmanın gerçekleştiği psiko-sosyal, psiko-seksüel, zihinsel ve bedensel yapılar daha sonraki gelişim dönemlerinde daha zor değişen, kararlı özelliklerine kavuşurlar.

Yaşanan bu çok yönlü değişimler, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir gelecek kurması açısından fert için hayati bir önem arz eder..

Tanımlayacak olursak, ergenlik dönemi, insanda biyolojik, psikolojik, ve toplumsal alanda kritik gelişmelerle başlayan ve bedence büyümenin durmasıyla sonlandığı düşünülen, düşünce, duygu ve tutumlarda köklü değişmelerin gözlemlendiği; davranış ve hareketlerde kararsızlık ve tutarsızlığın yaşandığı, çocuklukla yetişkinlik arasındaki geçiş dönemidir. Psikolojik açıdan bu döneme bir fırtına, coşku, gerginlik ve dinamizm çağı demek hiç yanlış olmaz. Çocuk yeni bir doğum sancısı yaşıyor gibidir. Fizik dünyaya uyumunu tamamlamış olan çocuk bu kez sosyal dünyaya adım atmakta, toplumda bir fert olarak yer almak için gerekli uyumu gerçekleştirmenin sancısını yaşamaktadır.

Şunu da belirtmek gerekir ki ergenlik döneminin psikolojik ve sosyal özelliklerinin hangi yoğunlukta yaşanacağı kültürel bağlamla ilgilidir. Geleneksel kültürde çocuk biyolojik değişimine paralel olarak yavaş yavaş erişkinliğe geçer, gencin kişiliğini bulması, istikrarlı bir kimliğe kavuşması modern endüstriyel kültürdeki gibi sancılı, bunalımlı ve çalkantılı bir süreçten geçmezdi. Bu nedenle ergenlik dönemi belli yaşlarla sınırlı bir dönemden çok, kültürden kültüre, toplumdan topluma değişen, belli sosyal rollerin üstlenilmesinin beklendiği bir dönem olarak algılanması daha uygundur.

ERGENLİK DÖNEMİNDE GELİŞİM AŞAMALARI

Ergenlik dönemi gerek bedensel gelişim hızı, gerekse psikolojik özellikler açısından yeknesak değildir. Karakteristik farklılıkları içeren iki aşamaya ayrılabilir.

1- Ön Ergenlik (Yeni Yetmelik) Dönemi ve Temel Özellikler

Genel olarak kızlarda 11, erkeklerde 13 yaşında başlayan hızlı gelişme ve büyümenin olduğu, kız-erkek cinsel özelliklerinin belirlediği, ergenliğin ilk 3-4 yıllık dönemine erinlik, bûluğ veya yeni yetmelik (pubert) adı verilir.

Bu dönemin başında beynin hipotalamus bölgesinden gelen uyarılarla hipofiz bezinin salgılandığı hormonların etkisi, kızda dişilik, erkekte erlik yumurtalıkları çalışmaya başlar. Kızlarda 10-12 yaşlarında östrojen hormonu on kat artar. Erkeklerde 13-14 yaşlarında androjen hormonu hızlanır. Tiroid ve böbrek üstü bezlerinin salgıları artar. Çocuk sahibi olmayla ilgili olmayan ikincil cinsiyet özellikleri belirir. Kızlarda göğüsler ve basen büyür, erkeklerde omuzlar genişler, bıyık terler, sonra sakal çıkar, ses önce çatlar sonra kalınlaşır. Yüz hatları ve beden duruşundaki değişimler yetişkin karakterine ulaşır fakat üreme ile ilgili birincil cinsiyet özellikleri henüz olgunlaşmamıştır.

Üremeye ilişkin ilk salgı bezlerini çalışmaya başlamasıyla vücutta meydana gelen hormonal dengesizlik ter ve yağ bezlerinin salgılarında da düzensizliklere yol açar. Bunun neticesi olan sivilceler ergen için başlıca sıkıntı kaynaklarından biri olur.

Hızlı büyüme kasların eş güdümlü çalışmasını aksatır. Nitekim ergenlerde görülen sakarlığın nedenlerinden biri, önceki yıllarda kazanılan beceri ve dengenin yeni boyutlara adapte olamaması; diğeri ise ergenin yetişkin beklentileri karşısında deneyimsiz ve toy olduğunun bilincinde olmasından kaynaklanan utangaçlığıdır.

Biyolojik ve fizyolojik yönden hızlı değişmelerinin yol açtığı karmaşa nedeniyle genç, gergin ve çevresiyle çatışmalıdır, duygusal açıdan son derece hassastır, kendisine yönelik eleştiri ve uyarılar karşısında ölçsüz tepkiler verir.

Dengeli ve uyumlu ilkökul çocuğu gider yerine oldukça tedirgin, çabuk tepki gösteren, olur olmaz şeyleri mesele yapan, kendisine tanınan hakları yetersiz bulan bir genç gelir. Gerginliğin doğurduğu, tırnak yeme, dudak emme, saçlarla oynama gibi belirli alışkanlıklar görülür.

Genellikle ergenlik çağı bedensel açıdan hayatın en sağlıklı dönemidir. Hastalık sonucu ölüm oranı 10 yaşından sonra ölüm oranı birden düşer. Ölümlerin başlıca sebebi kazalar ve intiharlardır.

Bu dönemde çocuk, çoğu zaman can sıkıcı ölçüde bedeniyle uğraşır, ayna karşısında saatler geçirir. Küçük kusurlar son derece büyütülür, istenmeyen fiziksel özellikler ve sakatlıklar gencin şahsiyet gelişimini etkileyebilir.

Toplumsal olaylara ve politikaya ilgiler belirir. Kulaktan dolma ya da ödünç alınmış görüşleri savunur. Ana babaya aykırı gelen düşünceleri ileri sürer, öğütleriyle davranışları arasındaki tutarsızlığı yüzlerine vurur. Ana babaya ters düşen davranışlarından özel bir zevk alıyor gibidir. Gencin birinin, beğenip satın aldığı gömlekle mağazadan çıkmak üzereyken geri dönüp, satıcıya “Bizimkiler beğenirse geri gelip değiştirebilir miyim?” şeklinde sorusu buna iyi bir örnektir.

Yapılan bir araştırmada, yaşları 12-15 arasında olan gençlerin ana-babalarının yakınmalarından bazı örnekler bakalım:

“Çok alıngan oldu, oyuna eğlenceye çok düştü, söz söylenmesini istemiyor, olur olmaz şeylere ağlıyor. Evde huysuz, dışarıda sıkılgan, fazla süsleniyor.”

“Hırçınlaştı, ders çalışmıyor, sorumluluk duygusu yok, canının sıkıldığını söylüyor, isteklerini sert bir dille söylüyor.”

“Okuduğunu anlamıyor gibi, durgunlaştı, dalgınlaştı, ara sıra hiç yoktan huysuzlaşıyor.”

“Çok harçlık istiyor, çok geziyor, spora çok düştü, banyoya sokamıyoruz, ellerini bile yıkamıyoruz, saçını kestiremiyoruz.”

“Son derece asi ve hırçın oldu. Başına buyruk olmak istiyor. Dayak, kötü söz, iyi söz hiçbirini kâr etmiyor. Bir ruh hekimine mi götürsem diyorum.”

Örnekleri çoğaltabiliriz. Kısacası bu dönemde kişi kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir savaş içerisindeymiş gibi görünür.

Gencin içine düştüğü bu ruhsal çalkantının çelişkili duruş ve davranış özelliklerinin nedenleri ve anlamı açıktır aslında: Hızlı beden gelişmesiyle birlikte gelen cinsel uyanış, toplumda tek başına üstlenilmeyi bekleyen roller genci hazırlıksız yakalamakta ve bunaltmaktadır. Genç birden bastıran değişikliğe kendini uyduracak gücü bulamamakta, başarılması gereken gelişim görevlerine hazırlanırken zorlanmaktadır. Neticede ergenin duygu ve davranışlarındaki coşkuyu, tutarsızlığı ve önceden kestirilemezliği en iyi tanımlayan terimi Türkçe’de buluruz: **“Delikanlı!”**

Sözünü ettiğimiz özellikler, döneme özgü genel özellikler olsa da her ergende görülmeyebilir. Ayrıca bunların bir kısmı, ilk ergenlikte ya da son ergenlikte de ortaya çıkabilir. Bu konuda toplumun karmaşıklık düzeyi belirleyici olabileceği gibi, her bireyin

genetik özelliklerine ve içinde bulunulan koşullara bağlı olarak şekillenen bireysel farklılıklar belirleyicidir.

Ergenlikte Duygusal ve Davranışsal Özellikler

Yukarıda değindiğimiz gibi ergenlik döneminin temel özelliği, yetişkin fert olmanın gerektirdiği ve ileride ele alacağımız çok sayıdaki gelişim görevine hazırlanmanın, yataşkin hayata uyum yapmanın sancuları olarak tanımlanabilir. Ne var ki kimi gençler bu dönemi daha fırtınalı, kimileri daha az çalkantılı yaşar.

Bu dönemde görülebilecek duygusal ve davranışsal özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- ☞ Ben merkezilik ve ön plana çıkma arzusu gözlenir.
- ☞ Özel ve herkesten farklı olduğu, hissettiği duyguların tamamen ona has olduğu yolunda bir kişisel efsane yaratmış gibidir. Kendine sorulsa en ciddi sorunu anlaşılmanaktır.
- ☞ Başkalarının onu nasıl görüldüğüyle ilgili aşırı ölçüde şüpheleri vardır. Etrafında düşsel bir seyirci kitlesi varmış gibi tedirgindir.
- ☞ Çabuk kızar, çabuk alınır. Düşünmeden tepkide bulunur. Saldırgan davranır.
- ☞ Daha çok sevgi ve ilgi bekler. Kıskançlık gösterir.
- ☞ Doğru olsun, yanlış olsun görüşlerini savunmada mantık kurallarına sıkça başvurur, tartışma açmak için fırsat kollar gibidir.
- ☞ Sık sık kaygı ve umutsuzluğa kapılır.
- ☞ Çevrenin beğeni ve takdirini kazanma ihtiyacı ön plandadır. Bu konuda güvensizlik duygusu baskın ise ya çekingen ve içekapanıklık ya da abartılı atılganlık ve kendini gösterme çabası içindedir.
- ☞ Utangaçlık yoğun olarak görülür, küçük kusurları büyütür, kendine kızar.
- ☞ Derslere ilgisi azalır. Çalışma düzeni bozulur.
- ☞ İlgileri çeşitlenmiş, gelgeç hevesleri çoğalmıştır.
- ☞ Hayranlıklar ve tutkunluklara sıkça rastlanır.
- ☞ Yalnız kalmak ister, saatlerce hayallere dalar.

Sonuç olarak genç, yetişkin fert hak ve yetkilerine sahip olmak ve sosyal kabul görebilmek konusunda duyduğu şüphecilik ve güvensizlik sebebiyle içinde gelişen saldırganlık duygularının ve henüz uyanan cinsel içgüdülerin baskısı altında bunalmakta, kendisi için yeni ve yabancı olan bu duyguları bir düzene sokmaya çalışmaktadır. A. Yörükoğlu'nun deyişyle, tıpkı toy bir sürücü gibi, arabasını doğru yolda tutmaya çabalamakta ama sağa sola yalpalamadan yol alamamaktadır.

Ergenlikte Zihinsel Gelişim

Ergenlikteki fiziksel gelişimler yanında beynin fonksiyonlarında da birçok değişme gerçekleşmektedir. 11-12 yaştan itibaren somut düşünce kabiliyeti yanında soyut düşünce kabiliyeti gelişir. Daha önce dünya hakkında pek çok sorunun cevabını bulabilen çocuk artık dünyadaki düşünce ve fikirlere aktif olarak ilgilenmeye başlar. Soyut kavramlar üzerinde fikir yürütebilme yeteneği sayesinde ergen yaşadığı hayatı olumlu ve olumsuz yanlarıyla değerlendirmeye girişir. 16-19 yaşlarda ergen zihinsel gelişim ve mantıkî düşünmede tepe noktaya ulaşmış; belli bir düzeyde zihinsel zenginliğe kavuşmuştur. Bu zihin düzeyi ona, geleceği tasarlama, yeniden yapılandırma ve sorumluluklarını görebilme noktasında geçmiş tecrübeleri değerlendirme yönünde yeni açılımlar sağlayabilecek niteliktedir.

Genç artık düş kurma, kuram geliştirme, fizik ve sosyal çevredeki imkan ve ihtimalleri görebilme, hayatı kimi temel gayeler ve idealler doğrultusunda düzenleme bağlamında gerekli zihinsel yeteneklere sahiptir. Davranışlarının ve hayat düzenlemeleri konusundaki tercihlerinin sonuçlarını tahmin etme ve tasarlayabilme gücünü gösterebilir.

Ünlü gelişim psikologu J. Piaget'nin 12 yaş civarında çocukta "otoriteye rağmen gerçek adaletin ne olduğunu sezebilme" yetisi, toplumdaki yerleşik kuralları, ana-babanın "doğru"larını sorgulama eğilimine yol açar.

Birçok açıdan düşünebilme yeteneği gence yeni bir düşünce esnekliği sağlar. Mevcut veya mümkün olabilecek toplumsal sistemlerin çeşitliliği konusunda ilgisinin artması sonucu genç kendi standartlarına eleştirel bir gözle bakabilir.

Ergenlikte Sosyal Gelişim

Genç toplumda saygınlık kazanma ve bir statü sahibi olamaya kuvvetle ihtiyaç duyar. Sosyalleşme ve toplumsal uyum, geniş ölçüde bu ihtiyacın karşılanması çabasının sonucu olarak gerçekleşir. Ergen içinde bulunduğu grubun beklentileri, sosyal standartları ve ahlaki ölçüleriyle kendi davranışlarını değerlendirme, uyumlaştırma durumundadır. İlgi ve yeteneklerini, başarıları grup istekleri doğrultusuna yöneltmek yoluyla toplumla bütünleşen kabul edilmiş bir fert olur.

Arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere ve toplumla bütünleşme çabasına öncülük eder. Aileden bağımsızlaşma yönelimiyle birlikte bir gruba ait olma ihtiyacı, ortam enerji düzeyi ve faaliyet ihtiyacı onu, benzer ihtiyaçlar içinde olan diğer gençlerle bir araya gelmeye iter. Ana-babaya meydan okuma ve başkaldırma duyguları nedeniyle bir bakıma kendilerini boşlukta kalmış hissetmeleri gençleri yeni yakınlıklar kurmaya ve kümeleşmeye iter.

Yaştlarının giyim kuşam zevklerini benimser. Onlar gibi argo konuşur. Kendisine sırdaş ve dost ortağı seçer. Genç grupta kalmak için kendisini arkadaşlarının etkisine bırakır. Kendisini gruba kabul ettirmek için grup içinde kendine aykırı gelen davranışlara bile katılır. Evde, arkadaşlarının eleştirilmesine tahammül edemez.

Evde ana-babasıyla çatışması çok olan bir gencin arkadaşlara kendini bütünüyle kaptırması ihtimali daha yüksektir. Kendini bulma çabasında olan güvensiz ve yetersiz bir genç, daha atılgan ve becerikli akranlarının egemenliğine girebilir. Böylece gencin yoldan sapması çoğu zaman, kötü arkadaşla uyma sonucunda değil, tersine ana-babasından yeterli desteği bulamayan gencin olumsuz arkadaşlıklara yönelmesiyle açıklanabilir.

Ancak şu da bir gerçek ki, ana-babanın arkadaşlıklar hakkında uyarısı ve denetimi gereksiz değildir. Ana-babasıyla ilişkisi sağlıklı ve destekleyici olan bir gencin kötü arkadaşla yönelmesi çok düşük bir ihtimaldir.

Ergen, değişen ve gelişen kişiliği içinde çevrede yeni değerler aşamaya, kişiliğinin olgunlaşmasında en temel rolü oynayacak üç kriter olarak kabul edilen

1) Özerklik (bağımsızlık),

2) Sorumluluk,

3) Özdeşleşme kavramlarına karşılıklar bulmaya çalışır. bu üç unsur arasında kuracağı asgari denge, ergenin toplumla ilişkilerini biçimlendirir, toplumsal uyumunun seviyesini belirler, ahlaki gelişimini şekillendirir.

Özdeşleşme: Gençlik çağına has ruhsal yapı içinde aile fertlerinden başlayarak çevredeki kişilere (öğretmen, bir arkadaş, bir sporcu, bir şarkıcı, bir siyasetçi, vs.), düşüncelere, kültürlere doğru gittikçe genişleyen bir alanda gencin istemli veya istemsiz olarak benimsediği, özümlediği düşünce, davranış, durum ve eylemlerden oluşan psiko-sosyal bir süreçtir.

Günümüz toplumunda gencin toplumsallaşmasında ve kimlik bulmasında 5 temel kurum, aile, medya, okul, arkadaş, ve işyeridir. Yazık ki bu kurumlar arasında çok fazla sayıda ve çeşitlikte çelişik mesajlar var. Aileler iyi ile kötü, doğru ile yanlış arasındaki farkı etkili bir biçimde ortaya koyma bilinç ve yöntemleri bakımından yeterli değil. Ana-babalarında kafası karışmış durumda. Bu konuda ilginç bir örnek: Siyasetçilerle ilgili olarak yapılan bir ankette halkın % 80'inin siyasetçileri sahtekâr buldukları tespit ediliyor. Aynı ankette yer alan "kızınızı bir milletvekiline verir misiniz?" şeklindeki soruya verilen cevaplar içinde % 80'inin "evet" olması ana-babalardaki kafa karışıklığına iyi bir delil.

Öte yandan okullarda şahsiyet ve karakter gelişimi, ahlaki değerlerin eğitimi konusunda özel bir çaba olmadığı bilinen bir husus.

Medya ise hepsinden kötü durumda. Tamamen sanal olan televole kültürü, birkaç düzine insan arasında yaşanan hayat tarzını genelleştirip hiçbir ilkesi olmayan bir dünya sunuyor. Hem gerçekdışı hem ahlaksız bir dünya bu! Bu dünyadan yansıyan imajlar ve reklamlar gençlerde marka bağımlılığına, çalışmadan, üretmeden kısa yoldan zengin olma sevdasına ve tüketim çılgınlığına yol açıyor.

Aile ve öğretmenler özdeşleşmede birincil modeller ama toplumsal etkinliği daha yüksek modeller var. İş adamları, spor adamları, sanatçılar, mankenler v.b. Başarı ve görünür olmak model olmayı çok etkileyen husus. Hal böyleyken dürüst modeller başarısız, başarılı görünenler ise dürüst değil. Gençlerimiz açısından bu durum dehşet verici, toplum için utanç verici.

2- Son Ergenlik Dönemi ve Temel Özellikler

17-20 yaş aralığında yaşadığı kabul edilen son ergenlik dönemi, bir fırtına ve gerginlik döneminin ardından olgunlaşmada fark edilir bir mesafe alındığına işaret belirtilerle kendini belli eder. Bedensel ve zihinsel gelişmeler düşük bir hızla sürerse de ergenin kendisiyle ve çevresiyle çatışmaları yatışmış, davranışlarındaki çelişki ve tutarsızlıklar azalmış, ilişkilerinde istikrar gözlenir olmuştur.

Son ergenlik döneminin karakteristik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- ☞ Aile ve çevre ilişkilerinde daha dengeli ve daha uzlaşmacı bir temayül egemendir. Kılık kıyafet v.b. ayrıntılarda zıtlaşmaları yatışmıştır.
- ☞ Sosyal uyum düzeyi yükselmiştir. Bunun sonucu olarak daha hoşgörülü ve objektif bir tavır sergiler.
- ☞ Özerkliğini (bağımsızlığını) kazanma yolunda belli bir mesafe kat etmiş ve yetişkin müdahalesi azalmış olduğu için duygusal yönden sükûnet kazanmış ve olgun davranışlara yönelmiştir.
- ☞ Çevre ile ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri karşılama ve çözümlemede daha etkili yöntemler izler.
- ☞ Bu dönemde genç hayatının hiçbir döneminde olamayacağı kadar âlicenaptır, fedakardır.
- ☞ Toplumdaki haksızlıklara ve eşitsizliklere karşı duyarlıdır. İdealisttir. Bu özellikleri nedeniyle belli siyasi fikirler uğruna mücadele vermek, idealleri için yalancı önderlerin ardından gitmek konusunda gözü karadır.

Ergenlikte Temel Psiko-Sosyal İhtiyaçlar ve Gelişim Görevleri

İnsan şahsiyetinin gelişimi, her aşamasında bir öncekinden farklı mahiyetteki psiko-sosyal ve duygusal ihtiyaçların daha yoğun hissedilmesi, daha belirgin hale gelen bu ihtiyaçların karşılanması için girilen belirli davranış örüntüleriyle tanımlanan dönemler halinde seyreder.

Ergenlik döneminde gencin ruhuna egemen olan psiko-sosyal ihtiyaçlar çok çeşitli, çok yoğun ve onu çevresiyle çatışmalı duruma sokan niteliklerdir. Bu nedenle ergen için olduğu kadar ana-baba için de bu dönem sancılı bir dönemdir.

Söz konusu ihtiyaçların her biri, ergen için aşılması gereken bir zorluktur (stres kaynağı). Aşıldığı takdirde de başarılı bir gelişim görevi, kazanılmış bir şahsiyet özelliği ya da bir kimlik ögesi haline gelir.

1- Bağımsızlık (Özerklik) İhtiyacı

Şahsiyetin aslî unsuru hürriyettir. Ergeni, hürriyetini kazanması için davranışa sevk eden özerklik ihtiyacı içinde buluruz. İşe ana-baba otoritesini reddetmekle başlar, onların etkisinden sıyrılmadıkça kendi bağımsızlığını elde edemeyeceği bir gerçektir. Her türlü kontrol ve denetim öfke uyandırır. Belirgin bir şekilde ailesiyle arasına mesafe koymaya, daha ziyade arkadaşlarıyla birlikte olmaya meyyleder. Onun gözünde ana-baba hiç yanılmaz, hep haklı olan kişiler değildir artık. Ana-babadan öğrenecek şeyi kalmamış gibidir, onları sık sık eleştirir, yetersiz bulur.

Bu gerçeği ünlü yazar Mark Twain bir öyküsünde şöyle dile getirir: “15 yaşındayken babamı çok bilgisiz sanırdım. 25’ime geldiğimde, babamın geçen 10 yıl içinde ne çok şey öğrendiğini gördüğümde çok şaşırırdım.” Bağımsızlığını elde etme sürecinde aileyle arasına koyduğu mesafe ve ana-babaya muhalif tavırları ergen açısından normal karşılanması gerekirken, ana-bab çocuğunun kendinden koptuğu hissiyle rahatsız olur.

Öte yandan genç özgürlük-sorumluluk dengesini kurmakta güçlük çeker. Bir yandan bir yetişkin gibi bağımsız ve başına buyruk davranmak ister, diğer yandan yetişkinlerin aldığı sorumlulukları bağımsızlıktan ödün vermek sayar.

2- Toplumda Bir Statü Sahibi Olma ve Bir Gruba Ait Olma İhtiyacı

Topluma yetişkin bir fert olarak katılma süreci yaşayan genç için sosyal kabul görmek, toplumda belli bir konuma ve itibara sahip olma ihtiyacı ön plana çıkar. Bu ihtiyaç onu toplumsal değerleri, kurallara, norm ve beklentilere uyum yapmaya, bunları özümsemeye ve böylece toplumsallaşmaya iter.

Bir gruba ait olma ihtiyacı ergenin en abartılı ölçüde hissettiği ruhsal ihtiyaç olarak onu arkadaş gruplarına iter. Ana-babadan bağımsızlaşan, onlara meydan okuyan genç bir bakıma boşlukta kalmıştır. Bu boşluğu arkadaşlarla kurduğu yakınlıklarla doldurmaya çalışır. Tutkulu bir biçimde grup normlarına uymaya çalışır. Hayat boyu insanın yaşadığı

en ağır sosyal baskı bu dönemdeki akran baskısıdır. Kişiyeye “grup içinde kalmaktan mı, benliğinden mi vazgeçersin” sorusu sorulsa, benliğinden vazgeçip grup içinde kalmayı tercih etmesi şaşırtıcı değildir. Kimliğin belirlenmesinde arkadaş çevresi bu nedenle oldukça etkilidir.

3- Faaliyet İhtiyacı

Ergenin bu dönemde artan enerjisi onu faaliyete iter. Spor ve benzeri faaliyetlerle deşarj olmayan enerji, ergende huzursuzluk yaratır.

4- Beden İmajı Geliştirme İhtiyacı

Toplumdan ve karşı cinsten ilgi ve beğeni kazanmada, bedensel özelliklerin önemine dikkat çekilmiştir. Bunun abartılı bir şekilde öne çıktığı, beden bir tasarım konusu olduğu günümüzde bu ihtiyaç daha da yoğun yaşanmaktadır.

5- Cinsel Kimliğin Bütünlenmesi İhtiyacı

Cinsiyet rolleri ve kimliği bedensel ve fizyolojik gelişmenin tamamlanmasından çok önce gelişir. Ergenlikte karşı cinsle ilişkilerde bazı duygusal sorunlar yaşanabilir.

6- Güven İhtiyacı

Ana-baba denetimine karşı geliştirilen tepkiye paralel olarak otorite desteğine olan ihtiyaç duygusal gerginliğe neden olur. Bu çift kutuplu duygu oluşumu gencin iç çatışmasını arttıran ve güven arayışına yönelten bir sebeptir.

7- Yetişkin Hayatın Beklentilerinin Karşılanması ve Ekonomik Bağımsızlık İhtiyacı

Yetişkin rollerinden biri de meslek edinmektir. Meslek seçimi, mesleğe hazırlık ve bu konuda başarılı olma, genci bekleyen diğer bir zorluktur. Bunun yanında pek çok yetişkin sorumluluğunun üstlenilmesine dair beceri geliştirme ihtiyacı ergenlik döneminin gündem maddelerinden biridir.

8- Yerleşik Değerler ve Ahlaki Pratikleri Sorgulama ve Başkaldırma Eğilimi

12 yaş dolaylarında bir gelişim özelliği olarak çocukta gelişen “adalet duyarlılığı” yanında birçok açıdan düşünemesi için soyut düşüncenin gelişmesi, ayrıca gerçek ya da mümkün olabilecek sosyal ve kültürel sistemlerin çeşitliliği kavrama düzeyine gelmiş olması, genci o güne kadar değişmez doğrular olarak gördüğü kendi ahlaki ve sosyal kriterlerine eleştirel bir gözle değerlendirmeye iter. Toplumun gelenek, görenek ve tutumlarına karşı bakışı değişir. Daha önce bunların değişmez olduğunu düşünme çocuk bu dönemde bunların yetişkinler tarafından kararlaştırıldığını ve çeşitli gruplara göre farklılıklar gösterebileceklerini kavrar.

Ahlaki gelişim aşaması olarak 15-18 yaşlara rastlayan ve “relativiam” adı verilen bu dönemde kimi gençler toplum değerlerini acımasızca yarılar veya yadsır. Herkes çıkarıcı herkes ikiyüzlüdür. Ana-babadan o güne kadar hiç sorgulamadan alıp içselleştirdiği değer ve ilkeleri gözden geçirmeye başlar. Çocukluğun pasif alıcı dönemi yerini, irdeleyen, sorgulayan, yerine göre başkaldıran aktif öğrenmeye terk etmiştir. Kimileri ticaretteki iflas durumunu akla getirecek şekilde değer ve ilkeleri askıya alabilir ve bir moratoryum dönemine dönüşebilir bu dönem.

Genç bunu yaparken kendine özgü bir ahlak anlayışı, tutarlı bir değerler sistemi oluşturmaya çalışmaktadır. Genç böylece kendi vicdanına karşı sorumluluğa dayalı otonom ahlak geliştirmek ve iç denetim mekanizmalarını güçlendirmek çabası içine girmiştir.

Bu yerleşik değerleri sorgulama ve başkaldırma eğiliminin, insan gelişiminin bu noktasında, toplumun ıslahı ve evrensel değerlerin yeniden ihyası yönünde insanoğluna verilmiş bir güç ve imkan olduğunu düşünmekteyim. Yazık ki bu güçlü gelişimsel dinamik, gençlere kötü rehberlik eden yetişkin toplumunun bilgisizliği, bilinçsizliği ve çıkarıcılığı yüzünden, giyim-kuşamda, dinlenen müziklerde, “takılan mekanlarda”, futbol ve eğlence alanlarında çarçur edilmektedir.

Bu konuda Alain’in gençlerdeki düzeni sorgulama ve başkaldırı güdüsü için; “18 yaşında anarşist (değerleri sorgulama anlamında) olmayan kişi 30 yaşında iffaiye eri olma cesaretini bile gösteremez.” Şeklindeki sözüne değinmeden geçmeyelim.

9- Ben Kimliğinin Bütünlenmesi

Gelişim psikologu Erikson’a göre ergenlik döneminin en önemli konusu kimlik arayışıdır. Dengeli bir kimliğin temini, ferdin kendisinde süreklilik ve bütünlük görme yeteneğine ve tutarlı davranış biçimleri geliştirebilmesine, hayatında tutarlı düzenler yapabilmesine bağlıdır. Genç “ben kimim?”, “neyim?”, “ne olacağım?”, toplumdaki yerim neresi?” v.b. soruları bilinçli veya bilinçsiz kendisine sormaktadır. Bu sorulara bulacağı karşılıklar, çeşitli güçlükler, sorumluluklar, kararlar ve tercihlerle dolu hayatta onun için pusula görevi yapacak olan kimliğini bulmasını sağlayacaktır. Kimliğin ana unsurları olan temel anlamlar (inançlar) ve değerler sistemi ve hayatın nihaî gayesi olarak benimsenen ideale hizmet edecek roller ve davranışlar bu dönemde oturmuş bir hal alır. Genç bu döneme has olan kimlik bunalımını aşamaz ve kimliğini belirten unsurlarıyla benliğine mal edemezse rol kargaşası yaşar. Bu dönemde görülen ruhsal rahatsızlıkların, uyuşturucu bağımlılığı v.b. ciddi davranış bozuklukları ve intiharların altında yatan neden çoğu kez rol kargaşası olmaktadır.